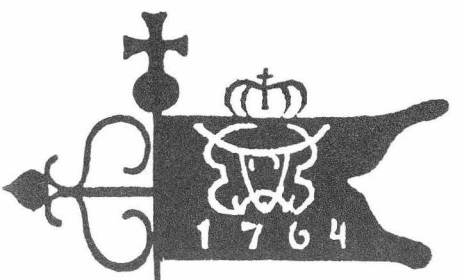

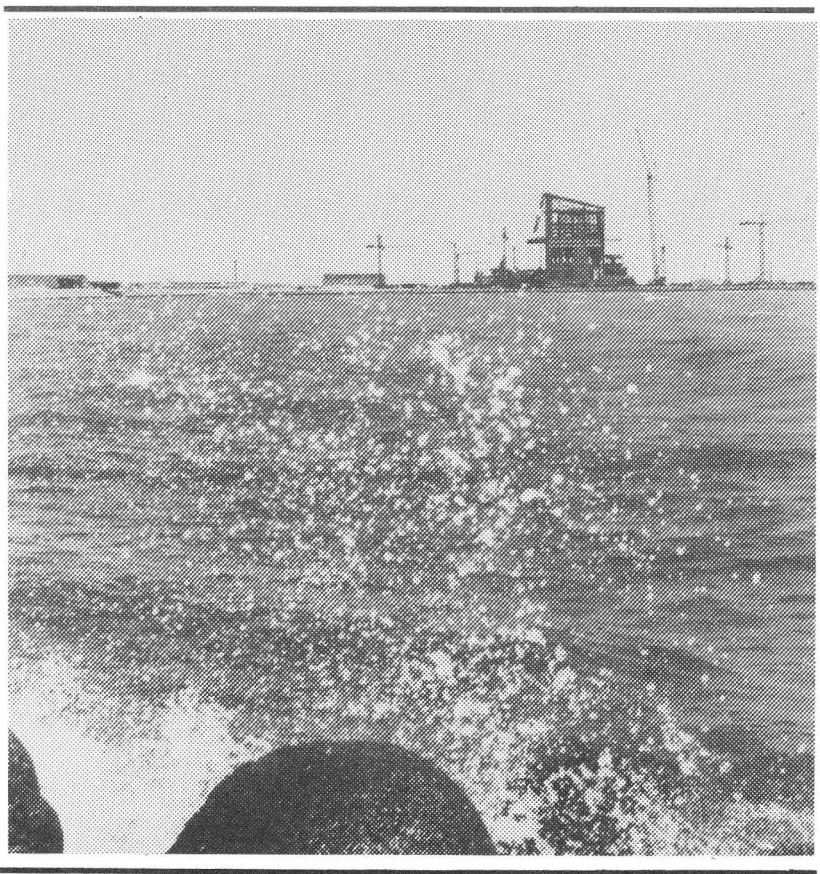
46.4 Hv

HVIDOVRE KOMMUNES
LOKALHISTORISKE ARKIV
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

HVIDOVRE LOKALHISTORIE

Hvidovre Lokalhistoriske Selskab

6. årgang, nr. 2, juni 1988

Indhold:

Til medlemmerne	side 3
Forårets møder	side 4
Bønder, lov og ret på Christian d. 4s tid af cand.jur. Kjeld Jørgensen	side 6
Bøger	side 16
Anmeldelse af bogen "Lysthusbeboerne"	side 17
Oversigt over Lokalhistorisk Arkivs udgivelser	side 18
Bagsiden	side 20

Forsiden: I denne tid opføres kraftvarmeværket på Avedøre Holme. Dermed får Hvidovre en helt ny profil fra søsiden, en profil der vil holde mange år fremover. (Foto: Lokalhistorisk Projekt, 1988).

HVIDOVRE LOKALHISTORIE, udgives af Hvidovre Lokalhistoriske Selskab, udkommer fire gange årligt og tilstilles selskabets medlemmer.

Redaktion: Per E. Hansen
Kjeld Jørgensen

Adresse: Hvidovre Lokalhistoriske Arkiv
Medborgerhuset
Hvidovrevej 280
2650 Hvidovre

ISSNnr.: 0902-3046

Til medlemmerne !

I det kommende efterår er det 10 år siden at Hvidovre Lokalhistoriske Selskab begyndte under den nuværende form.

I denne anledning vil vi, i bestyrelsen, byde nye medlemmer velkomne til vort selskab, ved bl.a. at forære dem en bogpakke med skrifter, som tidligere er udkommet på Lokalhistorisk Arkiv. Nuværende medlemmer er selvfølgelig velkomne til at anbefale et medlemskab til venner og bekendte og evt. ægtefælle.

Værdien af velkomstpakken vil være lige med eller overstige det indbetalte kontingent.

Bestyrelsen er igang med at arrangere efterårets møder, men derom senere ...

GOD SOMMER!

Redaktionen

FORÅRET'S MØDER

Den 18. januar afholdtes årets første medlemsmøde. Det blev til, under diverse vanskeligheder. Arkivar Bendt Blüdnikow's foredrag om "Jøderne i Danmark", var blevet annonceret i Hvidovre Avis samt til medlemmerne, men p.g.a. nogle misforståelser måtte vi udsætte det til en anden gang. Istedet fik de ca. 50 fremmødte medlemmer, lejlighed til at høre

om foreningslivet i Danmark. Det var Arkivar Inge Bundsgård fra Herlev, der mødte med foredraget "Foreningernes Historie". Hun fortalte interessant om dette særligt "danske emne", og vi kan roligt sige, at det blev en god aften. Vi takker specielt Inge Bundsgård for, at kunne komme med så kort varsel.

Tegning: Victor Johansen

Illustration til "Fritidsliv i Kalveboderne"

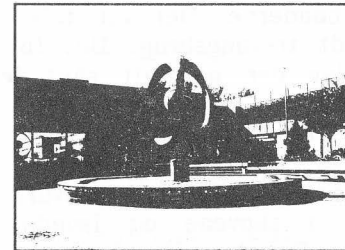
Den 15. februar var det så endelig Blüdnikow's tur. Dette møde blev afholdt i Bibliotekscaféen og her var fuldt hus. "Jøderne i Danmark" er tilsyneladende et populært emne. Blüdnikow fortalte, med en særlig charmerende autoritet, som direkte efterkommer af jødiske indvandrere i Danmark. Debat-ten var livlig, også under foredraget, der var suppleret med lysbilleder.

Den 14. marts var vi igen i Bibliotekscaféen. Denne gang var

overskriften "Fritidsliv i Kalveboderne". Her var det Lokalhistorisk Projektgruppe's medarbejdere, Bo Mølgaard Pedersen og Lisbeth Magnussen, der præsenterede deres sidste nye arbejde. Vi fik meget at vide om livet i Kalveboderne fra omkring 1910 og frem. Foredraget blev ledsaget af mange interessante billeder. Især et lyd/dias-show om Kalveboderne kaldte på et spontant bifald og blev udsat for et dacapo. Tak til Projektgruppen !!!

P.E. Hansen.

UDENDØRS KUNST

I HVIDOVRE

Heftet fås gratis på bibliotekerne og på Lokalhistorisk Arkiv.

Lokalhistorisk Projekt har netop udsendt et hefte om udendørs kunst i Hvidovre. Heftet viser den kommunalt indkøbte udendørs kunst, som er placeret på byens pladser, torve, i parkanlæg o.lign. De enkelte kunstværker er kort kommenteret af kunstneren.

**TAG HEFTET I LOMMEN
OG GÅ UD OG SE PÅ DE
MANGE SKULPTURER!**

Rigtig god sommer!

BØNDER, LOD OG RET på Christian d. 4.s tid

Cand. jur. Kjeld Jørgensen har med udgangspunkt i Sokkelund Herreds Tingbøger skrevet om levevilkår og retstilstand for bønderne på Chr. d. IV's tid med særlig henblik på Hvidovre.

Jeg har haft den glæde, at have haft nogle gamle tingbøger fra 1624-25 og 1630-35 til gennemsyn. Jeg har under gennemlæsningen gjort mange interessante iagttagelser.

Tingbøgerne indeholder de rets-afgørelser, der er blevet truffet på Sokkelunds herredsting. Hvidovre hørte til dette herred. Under herredet hørte andre landsbyer, f.eks. Rødovre, Husum, Islev, Søllerød og Nærum. Det skal nævnes, at Brøndbyerne og Glostrup hørte til Smørum herred. Sokkelund lå iøvrigt i det nuværende Buddinge sogn. Hvidovre blev dengang kaldt Ovre Ydre. Rødovre blev kaldt Ovre Øvre. Man støder også på udtrykket Ovre, det kan både være Hvidovre og Rødovre.

Bondebefolkningen bestod af selvejerbønder, fæstebønder (de var langt de fleste), husmænd og tjenestefolk. Fæstegårdene ejedes oftest af kongen. Bønderne skulle foruden at passe fæstegårdene også arbejde på majestættens gård. Det var Københavns slot. Den daglige administrative leder på slottet var lensmanden. Det blev betragtet som en fordel at arbejde for

kongen. De bønder, der arbejdede for herremændene, havde det hårdere, både hvad angår arbejdsforpligtigelse og straffe. Det daglige arbejde har nok været det samme, hvad enten man boede i Jylland eller på Sjælland, selv om fattigdommen nok har været størst i Vest- og Midtjylland.

BØNDERNES HVERDAG

Tingbøgerne og ikke mindst værket "Dagligliv i Norden i det 16. århundrede" af Troels Lund, giver et billede af bøndernes daglige liv. Hvorledes gik den sure hverdag og hvilke festlige lejligheder var der? I landsbyen Hvidovre var der som andre steder dyrkningsfællesskab mellem bønderne. Der var tale om såkaldt trevangsbrug. Det første år blev der normalt sået byg, det næste år havre, og det tredje år lå jorden brak og anvendtes især til græsning for kreaturerne. Bøndernes svin gik rundt i skovene og levede af olden. Foruden fæstebønder bestod landsbyen også af husmænd, der arbejdede for bønderne, og forskellige småhåndværkere som smeden, hjulmanden og træskomanden. Vi må ikke glemme præsten og degnen. De drev ofte et mindre landbrug ved siden af. Handelen foregik i den nærmeste købstad, for Hvidovres

vedkommende København, vel at mærke inden for voldene. Bønderne solgte en del af deres produkter i byen og købte de nødvendighedsartikler, de ikke selv kunne lave. Vi må huske, at landboerne var fattige. Der er vel ikke noget at sige til, at de en gang imellem fik slukket tørsten på købstadens værtshuse eller smugkroen i landsbyen. Øllet var iøvrigt både tyndt og dårligt. Den daglige kost var ensformig. Den bestod ofte af grød kogt på mælk, rugbrød i varm mælk, fedt flæsk (sul), suppe kogt på ærter eller kål samt fisk. Mellem de tre hovedmåltider blev der serveret nogle mellemadder. Der har nok været tale om tykke skiver rugbrød med hjemmelavet ost og flæsk. Sukkeret var vist nok sjældent, man brugte honning. Maden blev skyllet ned med det slette øl og brændevin.

FESTERNE

Heldigvis indeholdt året en del fester. Især blev julen fejret bravt og længe, lige til trettedagen. Kun det nødvendigeste arbejde blev gjort. Der blev i god tid slagtet gris, ligesom der blev bagt rugbrød, sigte- og hvedebrød, dels til egen fortræring og dels til uddeling i sognet. De fattige fik lidt ekstra brød og sul til jul. Julegaver kendtes vidst ikke. Der blev til gengæld drukket og spist utroligt og spillet i de 12 juledage. Der var også danset i mange

gårde på skift i juledagene. Fastelavn fejredes også med megen halløj, god mad og drikke, tøndeslagning og maskerade. Man fejrede også Valborgsaften, og Sankt Hansaften med god mad og dans. Naturligvis blev der heller ikke sparet på noget, når høsten var i hus.

Efterår og vinter gik med træls arbejde, ikke mindst tærskning i loen. Til de familiære fester hørte bryllupper, barnedåb og begravelser. Sidstnævnte strakte sig over flere dage og fejredes med store madorgier, rigelig drikke og dans. Begravelse af ældre folk blev ikke betragtet som sørgelige begivenheder. Døden var en naturlig afslutning på et langt liv. Vi hører mærkeligt nok ikke om, at man fejrede sølvbryllupper og runde dage.

DET VAR HÅRDT !

Efter vore forhold var landboernes liv hårdt og brydsomt. Arbejdsdagen var lang, dels på fæstegården og dels på kongens gård. Der skulle også betales afgifter og skatter, enten i form af penge eller naturalier. Hertil kom bønderne. Hvad fik bonden så til gengæld? Ikke meget. Samfundet brugte ikke mange midler til hospitalsvæsen og uddannelse. Socialudgifterne var minimale. Udgifter til kloakering og milieu kendtes ikke. Bønderne måtte selv holde de af dem benyttede jord- og grusve-

je. Nogle af vejene var kongeveje, de måtte kun benyttes af majestæten og hans følge. Transportmidler og ting der befandt sig derpå blev konfiske-

rede, hvis bønderne blev antruffede på de kongelige veje. Bønderne klarede selv omsorg af de fattige og ældre i sognet.

KONGENS OG KIRKENS MAGT

Kongen havde både den formelle og faktiske magt i landet. Magten havde han fra Gud. Han udøvede den ved hjælp af sine mange embedsmænd, herunder lensmænd, herredsfogeder, ridefogeder, sognefogeder, hoffolk og tjenere. Han havde også en hær og den har kostet dyrt! Bønderne kunne dengang blive tvunget til at fæste en gård, der måske var i ringe stand. Der har iøvrigt eksisteret fæstekontrakter på landet, helt op til vor tid. Den tidligere radikale politiker Jørgen Jørgensen, Lejre havde således sin gård i fæste af greven på Ledreborg. En anden magtfaktor var kirken. De gejstlige, bisper, præster m.v. var underlagt et særligt retssystem, præget af såkaldt kanonisk ret, der havde relation til pavekirken i Rom. Ægteskabsager blev dengang afgjort af særlige ægteskabsretter. Forbrydelser begåede i kirken, på kirkevejen eller i helligdagene blev straffet særlig hårdt. Kongen og hans embedsmænd lavede formentlig selv lovene dengang. De blev så forelagt og vedtaget på landstinge. Der blev afholdt landsting for Sjælland i Ringsted. Skånes landsting var Lund, Jyllands Viborg og Sønderjyllands Urnehoved. Kongerne blev iøvrigt også valgt og hylkede på

landstinget. Jydske lov blev vedtaget 1241 og gjaldt for Jylland og Fyn. For Sjællands vedkommende har vi såvel Eriks sjællandske lov som Valdemars sjællandske lov. For Skåne havde vi skånske lov.

LOVENE

Hvad står der så i disse love? Lovparagrafferne angik stort set kun bønderne. Der gjaldt særlige love for beboere i købstæderne. Disse havde også særlige domstole, der dømte byboerne. Lovene indeholdt ret indviklede regler om arveforhold, mand og kone var i den forbindelse ikke helt ligestillede. Manden var familiens og slægtens hovedperson. Han optrådte normalt på tinge og ved handler på familiens vegne. Myndighedsalderen var kun 14 år. - Folk blev jo heller ikke så gamle!

Mange regler angik de stridigheder, der ofte opstod i forbindelse med jordfællesskabet. Der var meget primitive skel mellem de enkelte fæstebønders jordstykker, ofte kun svage jord eller stengårder, almindelige marksten eller kæppe. Det er klart, at de tit blev væltet og ødelagt i forbindelse med landbrugsarbejdet. Vi hører også om at kreaturer kommer til at græse på naboens jord. Om alt dette var der strafferegler.

Christian den Fjerde. Stik af Johs. Møller efter maleri af Peter Isaksen.

Befolkningen var fattig, og det tætte naboskab og nødvendige arbejdsfællesskab kunne friste nogle over evne.

Allerede dengang havde man regler om handel med jord og løsøre. Selv begrebet pant og kaution kendtes.

Det er nok påfaldende, at der ikke var regler om landets styrelse, altså forfatningsmæssige bestemmelser f.eks. som i vor grundlov. Disse kom først med den såkaldte Kongelov omkring 1670.

HVAD SKETE DER SÅ PÅ TINGET

Der var naturligvis herredsting over alt i landet, bortset fra købstæderne. Det skal nævnes, at vi også havde små ting i vore landsbyer, disse tog stilling til landsbyens forhold især omkring landbrugsfællesskabet. De blev ledet af en oldermænd. Han kunne også dømme den enkelte til at betale små bøder eller en omgang øl. Vi kender også begrebet kirkestævne på kirkegården efter gudstjenesten. Her fik bønderne kundskab om nye love og kongelige recesser, som det hed.

Det har stort set været de samme forhold, der har givet anledning til stridighederne på de fleste ting. Der vil altid i en befolkningsgruppe være mennesker, der er mere stridslystne end andre.

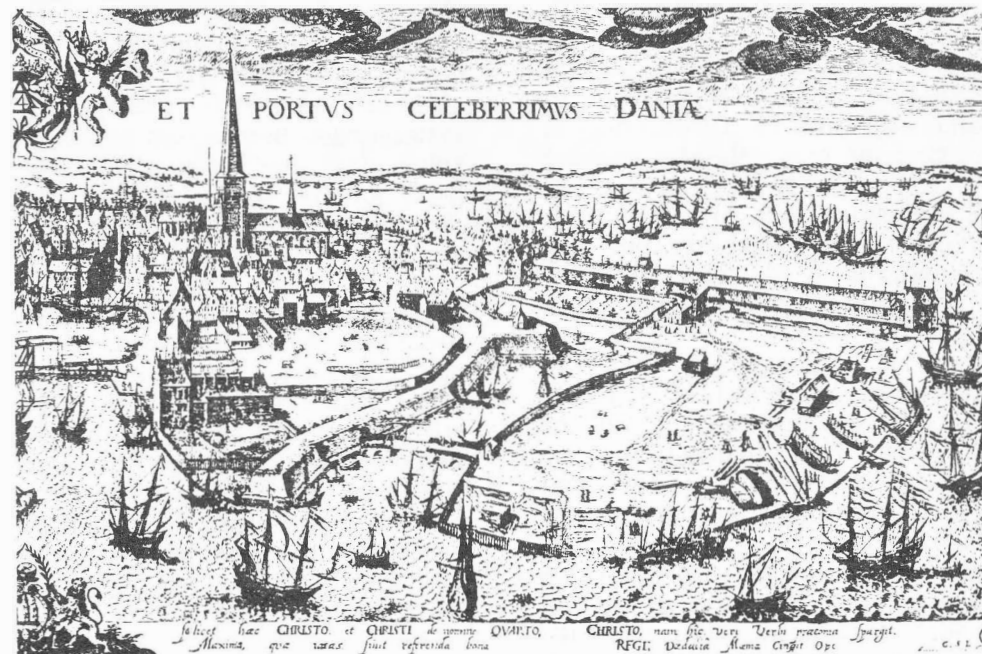
Herredstinget i Sokkelund fandt sted hver torsdag, dog ikke om-

kring de kirkelige helligdage. Til hvert ting blev udtaget 12-14 tingmænd. Vi må gå ud fra, at det var kloge og erfarne bønder, der nød god anseelse i sognet. Hvidovre var normalt gennem flere år repræsenteret af en bonde, der hed Jens Star. Hvis en person ville retsforfølge en anden person, måtte han selv sørge for, at den anden blev indvarslet til at møde på tinge. Det skete ved såkaldte varslingsmænd. De aflagde ed på, at de havde givet nødvendig varsel, der normalt var 2 nætter. Kunne varslet ikke bevises, faldt sagen bort i første omgang. Retsagerne var underlagt privat påtale. I dag har vi jo politi og anklagemyndighed, der undersøger og retsforfølger i straffesager. Ved første ting blev det efter bestemmelserne i loven afgjort, om der kunne føres bevis, og hvem der havde bevisbyrden. Parterne mødte flere gange på tinge, en sag kunne således også trække ud, ligesom i dag. Parterne mødte med såkaldte mededsmænd, der aflagde ed med opstrakte fingre. Eden var kun en såkaldt formel ed. Den knyttede sig mest til mededsmændenes kendskab til den part, de mødte for, og han var et ærligt menneske! Efter vore begreber var der slet ikke tale om et bevis. Sagsøgeren kunne i visse tilfælde tage til genmæle på næstfølgende ting.

HVILKE SLAGS SAGER BLEV BEHANDLET PÅ TINGE?

Mange af sagerne drejede sig om interne gældsforhold, den ene part skyldte den anden part et beløb. Vi får sjældent baggrunden for forholdet at vide. De fleste sager endte med, at den ene part erkendte at skyldte den anden part beløbet. Der blev fastsat en rimelig betalingsfrist. Betalingen skete enten ved at betale naturalier f.eks. korn eller ved at betale rede penge, eventuelt med renter. Betalte den skyldige ikke, opstod der en kedelig situation. Man kunne gøre udlæg for sit tilgodehavende. Det værste var,

at man ikke kunne stole på en andens ord! I en del sager udtog tinget nogle gode folk som granskningsmænd, de blev bedt om at undersøge et bestemt forhold nærmere. Dette svarer nærmest til vore dages vidner. Hvis sagsøgte ikke ejede noget af værdi, var der ikke meget at have sit krav i. Man kunne på tinget gøre den skyldige mandløs. Man kaldte det mandhelgsfortabelse. Der var i virkeligheden tale om en slags begrænset fredløshed. Den, der i en sådan situation havde fået mandhelgsdom over en anden person, kunne indenfor herredet slå og såre sin modpart strafrit. Mødte den sagsøgte ikke

Udsnit af Wijcks prospekt af København 1611. Den lange reberbanebygning til højre i billedet blev bygget på en del af det oprindelige Bremerholm.

efter varsling på tinget, fik sagsøgeren dom efter sin påstand. Således er det stort set også idag, under forudsætning af, at sagsøgeren kan bevise sin påstand. I vore dage kan domstolene selv afgøre, hvilken vægt, de enkelte beviser skal have.

HVILKE LOVOVERTRÆDELSER HØRER VI OM I TINGBØGER- NE

Manddrab eller mord er den groveste. Straffen var halshugning med sværd eller hængning. Kongen kunde dog benåde forbryderen og i stedet overføre ham til livsvarigt arbejde på Bremerholm i København. Fangen måtte udføre hårdt arbejde i lænker på foden. Vi har en afgørelse om en fange, der er undsluppet fængslet, idet han har fået smuglet en fil ind på Bremerholm. Ved hjælp af denne har han fået lænkerne filet over og undslap. Han blev indsat igen, men havde dog haft en lille ferie!

Man kunne også dømmes til fredløshed. I så tilfælde mistede forbryderen alle sine ejendele og sin jord. Tryk kunne han aldrig føle sig mere. En tyv blev dømt til at miste sin højre hånd, idet forbrydelsen var begået med hånden. I mindre grove tilfælde blev tyven brændemærket. En anden raffineret straf var kagstrygning. Forbryderen blev bundet til en kag = pæl. Bøden piskede ham da på den bare ryg

med 27 slag af 9 ris. Ved grove tyverier var der tale om dødsdom. Vi hører også om voldsforbrydelser i tingbøgerne. Her var straffen bødestraf. Ved forsætlige handlinger (gjort med vilje) skulle der foruden bøde til den forurettede også betales bøde til kongen. Kongen forlangte, at hans gårde blev holdt i ordentlig stand. Det blev undersøgt af særlige synsmænd. Var de ikke i orden faldt hammeren. Man kunne miste sin fæstegård.

Når visse straffe var hårde skyldtes det, at bønderne var fattige, og det at miste en ko betød yderligere fattigdom.

Man støder tit på sager om nabostridigheder og krig med naboer og nabosogne. Det kunne dreje sig om, hvorvidt en bonde havde ladet sine dyr græsse på naboens jord eller ødelagt et fællesgærde. Bønderne i et sogn kunne også bevidst eller ubevidst pløje jord op til opdyrkning, der lå på den anden side af sognegrænsen.

Tinget blev også brugt til fremlysning eller efterlysning af dyr. Bedrageri og underslæb kendtes også dengang. Der omtales en sag, hvor kongens egne folk straffedes med livet, fordi de havde beholdt nogle panter, dvs. ting der blev taget som sikkerhed for nogle krav. De kongelige ansatte havde endvidere uorden i regnskabsføringen. Man må da håbe, de blev benåede.

Københavns Slot efter Bruuns 1.486.

DER ER OGSÅ GODE SAGER FRA HVIDOVRE

Morten Hansen fra Vigerslev taltaler Jens Rasmussen fra Hvidovre for skyldig løn. Rasmussen svarer hertil, at han på tinge om 14 dage vil bevise, at han har betalt. Rasmussen møder op

på dette ting og lover at betale 2 skæpper byg inden 15 dage eller betale værdien heraf, efter vurdering i hans bo. Går den så går den!

Vi skal nu høre om en sag, der siger noget om bøndernes ofte fattige evne til at betale landgilde til kongen.

Skriveren på Københavns slot F. Frederichsen lod i maj 1634 sognefogederne (de fandtes også dengang) i Sokkelund Herred fremkomme med 2 lovfaste mænd fra hvert sogn på tinge. De skulle vidne om bønderne var så fattige, at de ikke kunne betale landgilde. Det blev oplyst, at man hos en bonde kun havde fundet en gammel øg og pjaltede klæder og et gammelt vognredskab. Det hedder, at sognefoged Bentsen og bonden Jens Rasmussen bevidnede, at Peder Nielsen skyldte for 1632 og 33 2 tønder havre, 2 lam, 6 høns og 1 gås, hvad han ikke kan betale grundet fattigdom. Bønderne skulle holde deres fæstegårde i ordentlig stand. Der blev udtaget synsmænd på tinge for at vurdere ejendommenes stand. Nogle bønder i Hvidovre fik deres sag for på tinget 26. juni 1634. Laurits Bondes gård var velholdt, men overbygningen over brønden var ødelagt. En anden bondes tag var ødelagt, og skaden opgjordes til 5 daler. Det samme var tilfældet med Hans Hansens gård - tømmer og tag for 15 daler. Henning Smed har på tinget klaget over Lars Nielsen, fordi sidstnævnte er kommet bevæbnet en nat uden for hans dør. Her kom han i slagsmål med Karl Rasmussen, der tjente hos H. Lauritsen, Vigerslev. Der blev slået på Smeds dør med sten, således, at den er gået itu og der blev slået efter ham og konen. Desværre kan man ikke se, hvad det endte med.

JENS NIELSEN VIGERSLEV
SAGSØGER CHRESTEN NIELSEN
HVIDOVRE

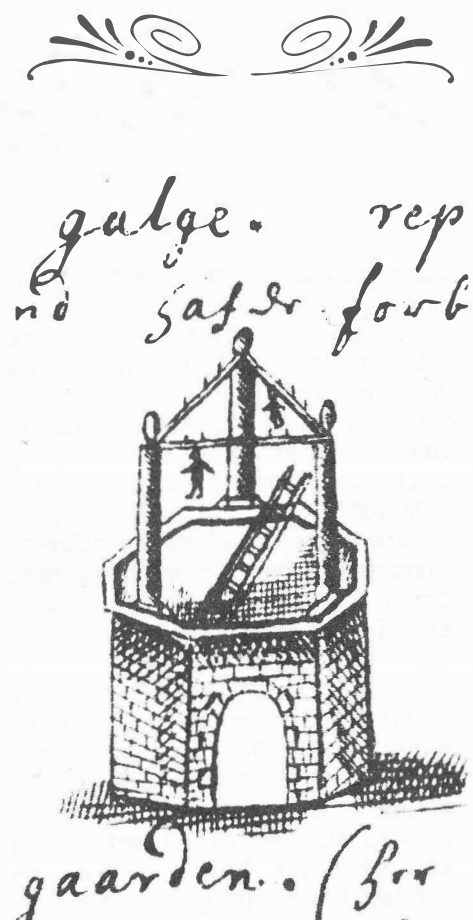
Sidstnævnte skal have slået Jens Nielsens so med en jernstang. Der skal betales 2 daler i erstatning inden 15 dage. Bønderne skal betale soldaterpenge, for løn til disse. - I den anledning har Anders Lauritzen sagsøgt Søren Andersen for 9 mark soldaterpenge. Da Andersen ikke mødte på tinge, blev han dømt til at betale inden 15 dage, og under namb, som det plejer at hedde. Dvs. hvis beløbet ikke betales, kan der gøres udlæg i Andersens løsøre. Ridefoged F. Frederichsen lod fremkalde N. Heendrichsen Waldby på tinge. Han skylder landgilde og beskyldes for ikke at have holdt fæstegården ved lige. Da han er blevet fattigere, afsiges kendelse om, at han skal aflevere gården til en anden fæster og betale et pund for resterende landgilde. Lad os til sidst se på et par sager, selv om de ikke er fra Hvidovre. Åge Jørgensen i Tøberup har lånt Peder Pedersen en hest et par gange. Han låner den imidlertid ud igen til en anden mod Åge Jørgensens vilje. Herunder er hesten blevet forrentet over evne og har store huller i begge sider, så man kan stikke to sammenlagte hænder derind. (Hesten døde imidlertid!) Pedersen blev dømt til at betale hestens værdi, 30½ daler, eller give en anden hest så god som den døde. Grunden er den, at

man hefter ubetinget for lånte ting. Den samme regel gælder såmænd stadig. Til aller sidst en meget trist sag. En del kvinder og mænd var beskæftigede med at skære tørv på Femsø Lyng, der ejedes af kongen og lå omkring Holte. Under arbejdet bliver en af kvinderne utilpas. Hun går ind i en nærliggende skov og her føder hun. Hun river noget af sit skørt og svøber barnet i det. Formentlig af frygt lader hun barnet blive liggende i skoven. Det bliver senere fundet, men er dødt og har mistet flere legemsdele, der er ædt af skovens svin, der går på olden. Hun bestrider først sin forbrydelse, men indrømmer senere. Hun bliver ført til kongens gård (slottet). Bevismiddelet i denne sag bestod i, at andre kvinder malkede hendes bryster og fandt helt ren mælk. Hun blev dødsdømt på tinget for fostermord. Forhåbentlig blev den stakkels kvinde benådet af kongen. - Jo, det var barske tider dengang!

Kjeld Jørgensen.

LITTERATUR:

P.J. Jørgensen: Dansk Retshistorie.
Troels Lund : Dagligt liv i Norden.
De gamle landskabslove af Stig Juul.
Sokkelund Herreds tingbøger 1969-85.

En vignet, der viser en galge uden for Vesterport. Den trebenede galge er rejst ovenpå den tårnagtige sokkel, og delinkventen står på en stige, mens løkken lægges om halsen, hvorefter han hænges ved, at stigen tages væk under ham.

er bøger bog

I arbejdet med at få den historiske udvikling i Hvidovre belyst, har Lokalhistorisk arkiv og Selskab siden midten af 70'erne udgivet en række større og mindre bøger.

Bøgerne har handlet om forskellige sider af lokalsamfundet og dets udvikling og især i dette århundrede.

Mange spørger efter "Hvidovre-historien". Hvornår kommer den, bogen hvor Hvidovres historie står fra ende til anden?

Til det må vi fra arkivets og selskabets side sige, at vi jo er startet på et meget sent tidspunkt med det lokalhistoriske arbejde i Hvidovre. Så vi har meget at indhente, mange mindre opgaver skal løses, før vi kan give det første bud på en samlet fremstilling af vores lokalsamfunds historie fra de ældste tider til i dag.

Det seneste element i udgivelserækken, der kom i dette forår, er "Lysthusbeboerne". I denne bog, der beskriver Hvid-

ovres udvikling fra århundredeskiftet til 1925, er der fokuseret på den meget specielle udvikling omkring de tidlige tilflyttere. Der er dermed taget hul på et tema, der er aktuelt for også de næste 50 års lokale udvikling.

En sådan udgivelse kan ikke finansieres alene gennem salg af bøgerne, så der ligger altid et stort arbejde med at rejse tilskud fra fonde o.l. forud for en udgivelse. Men uden et rimeligt salg af de lokalhistoriske bøger, er det ikke muligt at finansiere nye udgivelser.

Vores priser er meget lave på grund af de store tilskud, vi har modtaget fra mange sider, og vi må opfordre vore medlemmer og andre til på én gang at glæde sig selv med vores udgivelser og styrke det fremtidige lokalhistoriske arbejde.

På de følgende sider bringes en liste over de hidtidige udgivelser, som kan købes på biblioteket og i Lokalhistorisk Arkiv.

Redaktionen

Klassekampen i Hvidovre

En eksplosiv historie fra storbyens overdrev

Bøger

Af MORTEN THING

Poul Sverrild: Lysthusbeboerne, 144 ill., 100.- kr., Hvidovre lokalhistoriske Arkiv, Hvidovrevej 280, Hvidovre.

»LYSTHUSBEBOERNE« lyder den uskyldige titel på en eksplosiv bog. Den handler om, de år, da klassekampen rasede ude i Hvidovre, om de ti år fra 1. verdenskrig til midten af tyverne da Hvidovre blev en del af København.

Det startede med, at København ikke kunne klare tilflytningen til byen. Der kom virkelig bolignød. Virkelig bolignød har man, når folk, der har råd til det ikke kan få noget sted at bo.

Ude i Hvidovre var bønderne begyndt at stykke ud til kolonihaver. Udstykningen gav godt, og man sikrede sig i handelsbetingelserne, at husene ikke kunne godkendes til helårsbeboelse.

Men når nøden presser, kommer byggereregulativer i anden række. Under 1. verdenskrig begyndte folk at slå sig varigt ned i deres små knaldhytter, der ofte var opført af gamle pakkasser til Ford-biler. Det var ulovligt, men hvad skulle man gøre.

DET BLEV et mere og mere permanent forhold med ulovligheden og »Lysthusbeboerne« krævede at få deres børn i skole. Det ville sognerådet ikke høre tale om. Hermed indledtes et langvarigt og opildnet tovtrækkeri om de ulovliges retlige stilling. Kunne de betale skat? Kunne de optages på mandatlisten og stemme til valget?

Sognerådet, hvis flertal bestod af gårdejerne modarbejdede enhver integrering i kommunen af arbejderne i lysthusene. For det var hvad de var, arbejdere fra København, der ikke kunne få noget sted at bo.

Arbejderne allierede sig stadig mere åbenlyst med Socialdemokratiet. Og bønderne må efterhånden give sig. Børnene skal i skole selv om der så skal bygges to nye skoler. Deres forældre må godt betale skat og følgelig også godt stemme til kommunevalget. Og så klapper fælden: Lysthusbeboerne overtager simpelt hen magten i kommunen.

DENNE eksplosive historie fortæller lederen af Hvidovre kommunes lokalhistoriske Arkiv, Poul Sverrild flot og detaljeret, så man får alle de administrative svinestreger med. Samtidig fortæller han den helt almindelige historie om storbyens uplanlagte og anarkiske vækst. Han er fuld af forståelse for de stakkels bønder, der tabte striden med de københavnske arbejdere. Men samtidig ser han også arbejderne som ofre for den udvikling alle har opgivet at styre.

Dagbladet "INFORMATION" anmeldte bogen "Lysthusbeboerne" d.7.6.88

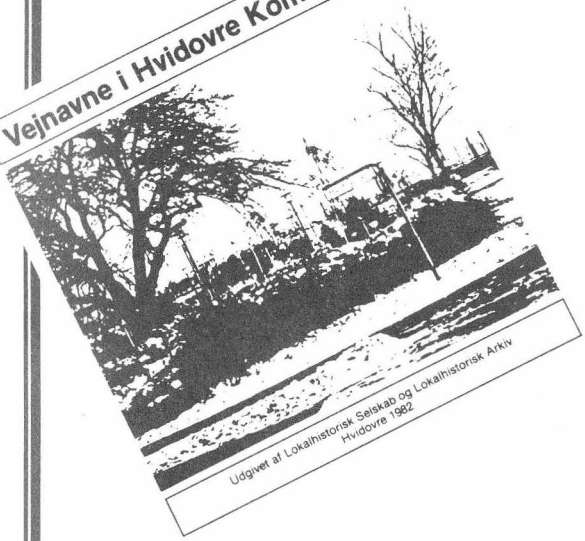
UDGIVELSER TIL SALG GENNEM HVIDOVRE KOMMUNES LOKALHISTORISKE ARKIV

juni 1988.

Sørensen, Sv.Aa. og Nordlund, H.O. : Beringgård. 33 sider, illustreret. 1976.	pris kr. 25
12 postkort fra det gamle Hvidovre u.å.	pris kr. 10
Nordlund, H.O. : Rytterskolen i Hvidovre. 31 sider, illustreret. 1978.	pris kr. 10
Petersen, A. : Af mit livs foreteelser. Bind I og II, illustreret. 1979.	pris kr. 35
Hansen, I. : Hvidovre Kirke. 28 sider, illustreret. 1980.	pris kr. 12
Nordlund, H.O. og Sverrild, P. : Da Hvidovre blev mindre. 76 sider, illustreret. 1981.	udsolgt
Thomsen, B. : Hvidovre, en lokalhistorisk vejled- ning til landsarkivet. Bind I og II, 145 sider. 1981.	pris kr. 40
Sverrild, P. : Hvidovre Landsogn. 58 sider, illustreret. 1981.	udsolgt
Schultz, E.R. : Hvidovre kommunebibliotek 1931- 81. 100 sider, illustreret. 1981.	pris kr. 25
Nordlund, H.O. : Vejnavne i Hvidovre kommune. 52 sider, illustreret. 1982.	pris kr. 50 (medl. kr. 25)
Glimt af livet i Hvidovre 1925-40, I-IV. Illustre- ret.	udsolgt
Hvidovre kommunes vandværk 1937-1987. 30 sider, illustreret. 1987.	gratis

Sverrild, P. : Lysthusbeboerne - en forstad fø- des. 144 sider, illustreret. 1988.	pris kr. 100
Udendørs kunst i Hvidovre. 46 sider, illustreret. 1988.	gratis
Hvidovre Kirke. 6 dobbelte kort med kuverter. 1979.	pris kr. 10

Vejnavne i Hvidovre Kommune

Risbjerggårds Allé
Efter gården Risbjerggård. Det nuværende stuehus er opført 1878, blev 1921 indrettet til restaurant, lokalt samlingssted, ejes af Hvidovre kommune. Vejen ligger på gårdens tidligere jorder. Marknavnet Riisbjerg Agre M.B. 1682, U.K. 1779.

Kalkager
Fik dette navn, da der her ikke var langt ned til kalken. Langs den sydlige side af Lodsvej har ligget et kalkværk - Vestre Kalkværk, der ejedes af grev Danneskjold-Samsøe, værket blev nedlagt i sidste halvdel af 1800-tallet.

J.G. Smiths Allé
Efter Jens Gottfred Smith, der i 1901 købte Stengården og »Eriksminde« og ejede begge gårde til sin død i 1919, han var direktør for mejeriet »Trifolium«.

Sydkærvej
Efter marknavnet Synderhøys Kær Eng, M.B. 1682, lå omtrent hvor Sønderkærskolen nu ligger. Herfra udgår Sønderkær og fra denne fører Syd-kærvej nær ved skellet mod Vigerslev - Harrestrup å. Navnet har sandsynligvis relation til Nordkærvej, ved skellet mod Rødovre. Tidligere betegnelse: nordligste del Bøgevej, sydligste: Odinsvej, derimellem: Mosevangs Allé.

Udgivet af Lokalhistorisk Selskab og Lokalhistorisk Arkiv
Hvidovre 1982

bag- siden

Hvor i Hvidovre lå denne Købmandshandel?

Fra Glostrup har Lokalhistorisk Arkiv fået billedet, der viser en butik i en træbygning. Indehaveren hed L.F. Eriksen, og på skiltet over den ene indgangssøjle står der: Vejen til Rullestuen, alt kørsel besørges billig sammest.

Billedet er formodentlig taget sidst i tyverne eller først i trediverne.

Lokalhistorisk Arkiv, Medborgerhuset, vil meget gerne modtage oplysninger om billedet.